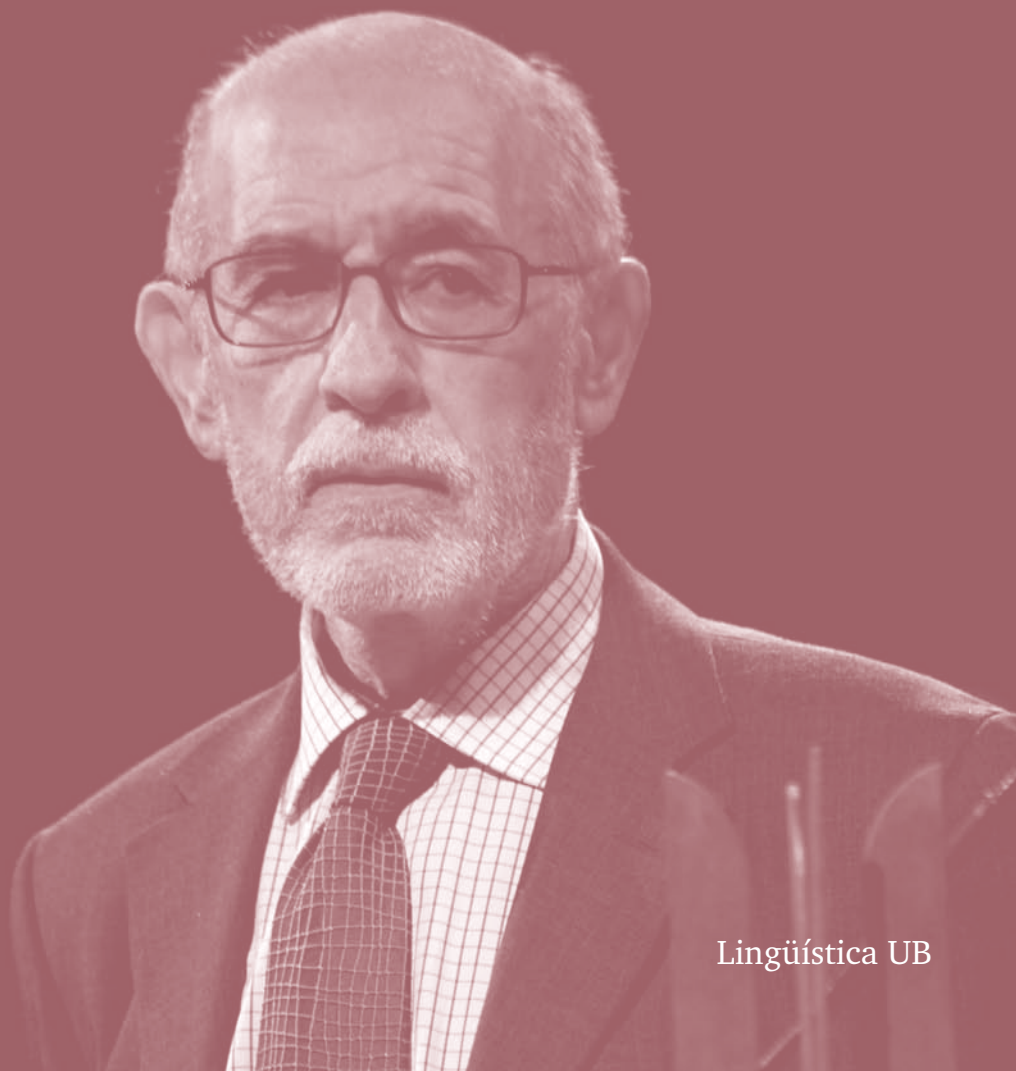

Joan Solà, una memòria viva

Sebastià Bonet, Neus Nogué,
Eulàlia Salvat (eds.)

Índex

Joan Solà. Cinc anys <i>Sebastià Bonet, Neus Nogué i Eulàlia Salvat</i>	9
Estudi dels <i>Estudis</i> <i>Sebastià Bonet</i>	13
Quan la norma és descripció: de Pompeu Fabra a Joan Solà <i>Jordi Ginebra</i>	29
Els parlars nord-occidentals. Detalls de sintaxi <i>Ares Llop Naya</i>	51
Joan Solà, escriptor <i>Neus Nogué i Lluís Payrató</i>	77
De l'experiència viscuda a l'anàlisi gramatical <i>Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau</i>	97

Joan Solà. Cinc anys

Amb motiu del cinquè aniversari de la mort de Joan Solà, el 13 de novembre del 2015 es va celebrar una jornada d'estudi de la seva obra a la Universitat de Barcelona, organitzada pel Departament de Filologia Catalana, del qual ell va ser membre durant molts anys. Aquest llibre recull cinc de les sis ponències que es van presentar en aquella jornada. Bona part dels autors no solament havien estat col·legues de Solà sinó que van tenir la sort de gaudir de la seva insubstituïble amistat. El llibre es proposa de donar testimoni que la memòria de Solà és ben viva, i això d'una manera que creiem que a ell no li hauria desagradat: parlant de diversos aspectes de la seva obra que, per una raó o una altra, els havien interessat i sobre els quals sovint havien pogut discutir amb ell mateix; sense oblidar, però, perquè és impossible, que en l'obra escrita també s'hi projectava una persona entranyable, molt intel·ligent i cordialíssima, un mestre exemplar i un company segur.

Memòria de Joan Solà: no és qüestió, aquí, d'entrar amb detall en la seva modèlica obra, sense la qual la lingüística catalana dels darrers cinquanta anys no hauria estat el que és. Limitem-nos a dir que res del que, en lingüística, podia interessar la llengua catalana va deixar de ser cultivat per ell: partint d'una informació de primera mà, que li permetia d'estar literalment al corrent —Solà no parava de llegir: n'és testimoni la molt interessant biblioteca que ens ha deixat, llegada a la Universitat de Barcelona— tant dels clàssics del segle xx com de les publicacions més recents, va saber posar la seva extraordinària capacitat de treball al servei d'un projecte ambiciós, que era el d'una actualització multidimensional, teòrica i pràctica, de la lingüística catalana. Un projecte que, essent del tot fidel a les lliçons dels grans predecessors, els tan admirats Pompeu Fabra i Joan Coromines, havia de ser capaç de donar respostes pertinents a les innumbrables noves necessitats amb què es va haver d'enfrontar, i encara s'enfronta, el català contemporani. Com que la qüestió de la llengua, a Catalunya i als Països Catalans, és molt més que una qüestió merament lingüística, l'obra i la persona de Solà van acabar tenint, amb un retard que tanmateix

s'hauria pogut evitar, el reconeixement públic que mereixien. Abans de tornar al nostre paper específic d'editors, voldríem fer esment de dues fites en què aquest reconeixement es va concretar. Pel cantó del diguem-ne *establishment* cultural, no podem oblidar que a Solà li va ser concedit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, una distinció que ens sembla doblement justa, perquè si bé no va deixar de rebre'l, de manera manifesta, pels seus mèrits de lingüista, creiem que també se li devia concedir per la brillant empena de la seva llengua periodística, ja que Solà era, també, un excel·lent escriptor. Més memòria hauríem de tenir, encara, del fet que el Parlament de Catalunya, en una sessió solemne de l'1 de juliol del 2009, hagués volgut escoltar-lo, perquè el discurs que va pronunciar-hi, precisament intítulat *La paraula*, és un document polític reivindicatiu de primer ordre, formulació de referència de la consciència nacional catalana de l'inici del segle XXI.

Entrem ja en el contingut d'aquest volum. La primera intervenció de la I Jornada Joan Solà va ser a càrrec de Sebastià Bonet (UB), que va fer una anàlisi dels *Estudis de sintaxi catalana (1972-73)* situant-los en el seu temps i en l'obra de Solà. A la segona, Jordi Ginebra (URV) va caracteritzar l'obra d'aquest autor des del punt de vista de la lingüística descriptiva i prescriptiva, la va posar en relació amb el que va anomenar «prescriptivisme tradicional» i va fer veure, principalment, els trets que la'n separaven. Ares Llop (UAB) va recuperar a la tercera intervenció les aportacions de Joan Solà a l'estudi de la sintaxi dialectal del català i va fer una primera aproximació a l'estudi de les variants sintàctiques dels parlars nord-occidentals. Neus Nogué i Lluís Payrató (UB) van fer en la cinquena intervenció un primer esbós del que podria ser l'estudi de l'estil de Joan Solà com a escriptor, tant des del punt de vista dels usos normatius com des del punt de vista dels principis pragmàtics que sub-jauen a l'escriptura. Finalment, Manuel Pérez Saldanya (UV, IEC) i Gemma Rigau (UAB, IEC) van parlar en l'última intervenció de la Jornada de la manera com Joan Solà treballava i investigava, a partir de la seva experiència a la Comissió de Gramàtica de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i posant com a exemples determinades construccions amb participi passat i les construccions causals introduïdes per *ja que*. Els editors volem agrair a Marta Busquets Jové, becària del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UB, que ens hagi donat un cop de mà en el procés d'edició d'aquest volum.

Els qui signen els textos d'aquest petit llibre han compartit moltes i molt diverses experiències amb Joan Solà: alguns s'han repartit amb ell la direcció d'obres col·lectives d'una importància cabdal; altres tenen la sort que el seu nom figuri al costat del de Solà com a coautors d'un determinat llibre; i alguns més, en el vessant més específicament acadèmic, han estat alumnes seus, com-

panys de departament o professors d'alguna assignatura compartida. En aquesta diversitat, que és nostra i ben plural però també seva i, doncs, en part definidora de la seva individualitat, potser no és fàcil de trobar-hi un denominador comú. Tanmateix, el que probablement els nostres records comparteixen amb més profunditat és el luxe d'haver pogut entreveure —i, en certa manera, participar-hi gràcies a la seva generositat— una virtut de Solà que a ell el feia únic i que a nosaltres ens feia viure millor: ens referim a l'esplèndida alegria triomfal que li produïa el coneixement, una mena d'entusiasme intel·lectual desinteressat, puríssim, que ens deixava literalment bocabadats.

SEBASTIÀ BONET

NEUS NOGUÉ

EULÀLIA SALVAT

Estudi dels *Estudis*

Sebastià Bonet

Universitat de Barcelona

0. INTRODUCCIÓ

Per a la gent de la meva generació, i segurament de moltes altres, els *Estudis de sintaxi catalana* (1972-73) de Joan Solà són una fita decisiva en la història de la gramaticalització de la llengua, per tal com resultaven d'un canvi d'actitud radical, profundament innovador, en la manera d'entendre el llegat de Fabra. Un canvi d'actitud que Solà devia haver estat madurant tossudament, sense presses, durant els deu anys anteriors a la publicació dels vuit estudis. D'això crec que puc parlar-ne una mica, encara que hagi de ser sense entrar en detalls, a partir d'una experiència personal que considero privilegiada. Perquè és el cas que un servidor ja havia estat alumne d'en Solà uns deu anys abans d'assistir a les classes universitàries dels primers setantes: em refereixo a un curs que vam organitzar mig clandestinament els pocs estudiants de Ciències que practicàvem entrisme en les decadents estructures del SEU. Aquesta experiència m'autoritza a donar fe que el Solà de principi dels anys seixanta tenia poc a veure amb el professor universitari de deu anys més tard, perquè les classes que aleshores ens va dictar s'assemblaven fortament a les dels cursos del CICF impartits pels mestres Artells i Triadú que pocs anys enrere ell també havia tingut la sort de patir: fabrisme *heavy*, apriorístic i sense concessions.

Els *Estudis* eren el resultat de molt de treball i, alhora, el fonament del treball ingent que els havia de seguir. El canvi que encarnaven es basava en quatre pilars, segurament característics de gairebé tota l'obra de Solà. Primer: un coneixement directe i exhaustiu, sense intermediaris i, doncs, crític, de totes i cadascuna de les referències lingüístiques catalanes, fabrianes i no fabrianes. Segon: una voluntat fèrria d'estar al dia de tot el que internacionalment s'havia fet i s'estava fent en lingüística que pogués tenir a veure amb els problemes plantejats per la gramaticalització del català. Tercer: la substitució de l'aplicada obediència tradicionalment deguda a les autoritats prestigiades per una llibertat de pensament tan original com metòdica que no exclouïa, quan ell creia

que l'ocasió s'ho mereixia, l'expressió d'una admiració generosa per les troballes d'altri que ara potser ens pot semblar ingènua. I quart: la modèstia, profundament personal però també metòdica, que el portava a no considerar mai tançada, no només expositivament sinó també en essència, cap de les innumbrables qüestions tractades; o bé Solà, sense pretendre-ho, era un veritable mestre de l'*opera aperta*. I aquest era, sens dubte, l'aspecte de l'obra i de la persona que més desconcert i malentesos va provocar, i no tan sols entre els seus col·legues i alumnes de la Universitat.

Passem una revista breu als títols, que ara ens sonen mítics, dels *Estudis*. Tan mítics que alguns els identifiquem amb allò que de més memorable té el nostre aprenentatge del català. El primer volum contenia «Canvi i caiguda de les preposicions», «Substantivació de l'infinitiu», «L'abstracció i la intensitat», «El relatiu». El segon, «Reflexions sobre els pronoms febles», «Concordança del participi passat», «La negació», «La frase comparativa». No se m'acut, de moment, cap comentari: els títols són poderosos, i es comenten sols. Només diré que, en tornar a llegir els vuit estudis per fer aquesta comunicació, he recuperat, amb un punt d'emoció, la fortíssima impressió de les primeres lectures o, si voleu, la sensació d'haver participat a fons del repte intel·lectual que en Joan, amb la seva extraordinària empenta, hi plantejava.

No és gaire senzill, per a una comunicació com aquesta, que no pot ser sinó breu i comprimida, de trobar la manera de dir alguna cosa d'essencial sobre els *Estudis*. Perquè es tracta d'haver de sintetitzar uns treballs força extensos i decididament analítics que, a sobre, versaven sobre una gran varietat de qüestions. Després donar-hi unes quantes voltes, la solució m'ha vingut donada, d'una manera força natural, per les dues famílies de notes de lectura que vaig estar prenent mentre llegia, un rere l'altre, els *Estudis*. La primera família era la designable per etiquetes molt genèriques com ara «objectiu», «qüestió», «tema», «assumpte», «referència», *e così via*, que feia servir sense pensar-me-les dos cops. La segona família, de fet sorgida d'una segona lectura molt més atenta al que en podríem dir diferències d'estratègia expositiva dins cadascun dels *Estudis*, va acabar consistint, sense que em deixés endur per consideracions merament formals, en un conjunt de vuit etiquetes, que són les següents: «*Els tours de force*», «Els problemes», «Allò que caldria fer», «Conclusions i/o resums», «Referències notables (d'autors no catalans)», «Relacions amb Fabra», «Solà, llatísta», «*Morceaux choisis*». Identificant i concretant, sense forçar gaire, les etiquetes de la primera família amb els títols dels vuit estudis, i després de constatar que les de la segona família podien aplicar-se, amb ben poques absències, a cadascun dels estudis, em va sortir una mena de tauler d'escacs notablement comprimit, amb 8x8 quadradets gairebé tots plens, que em servi-

rà per intentar una exposició molt sintètica, però no traïdora, que pugui resultar honestament informativa sense fer-se massa pesada.

1. ELS TOURS DE FORCE

A tots els *Estudis* s'hi poden llegir fragments, generalment llargs i d'una densitat extraordinària, en què Solà comprimia una gran quantitat d'informació sense cap concessió a l'amenitat o a la facilitat de lectura. En destacarem un de cadascun dels estudis.

- I) De «Canvi i caiguda» és particularment memorable el punt 2.3. en què, mitjançant un conjunt sistemàtic d'exemples s'estudiaven les possibilitats d'expansió complementària d'un ampli conjunt de paraules (no només verbs) classificables segons la preposició de règim que els fora pròpia. Solà indicava que es tractava d'un terreny inexplorat i advertia amb modèstia que la seva exposició responia a un criteri personal. Notem que: *a*) la llista corresponent a la preposició *a* contenia 17 ítems verbals, nominals i perifràstics del tipus V + N; *b*) en la llista corresponent a *de* hi figuraven 21 ítems, nominals, verbals, adjectivals, participials i perifràstics, *c*) en la llista de *en* s'hi comptaven 19 ítems, nominals, verbals i perifràstics, i *d*) en la llista de *amb* s'hi consideraven 12 ítems. Amb el benentès que per a nombrosos ítems alguna de les expansions exemplificades era considerada agramatical o, si més no, de dubtosa acceptabilitat, i és en aquest cas que es proposava una solució alternativa equivalent, considerada més viable.
- II) De «Substantivació de l'infinitiu» recordarem la taula corresponent al català actual en què s'hi consideraven 47 infinitius substantivats, de *afer* a *voler* (amb els corresponents 47 exemples), i s'hi recollia: *a*) si existien o no com a verbs; *b*) si coincidien amb infinitius francesos, i *c*) si hi havia substantius coexistents més o menys sinonímics. Als 47 exemples lligats a la taula, Solà n'hi afegia una quarantena més (encara que, per considerar-ne meres variants alguns, en comptava 37), molt il·lustrativa de la llengua contemporània i de les seves vacil·lacions.
- III) De «L'abstracció i la intensitat» ens cal remarcar la llarguíssima nota 1 (pàg.152-158), la qual constituïa una completa història en lletra menuda de tot el que havien escrit els gramàtics (les citacions *in extenso* no hi faltaven) els darrers 150 anys sobre la qüestió del *lo* neutre. Aquesta molt detallada exposició s'iniciava amb Ballot (1814) i finia amb la setena edició (1933) de la *Gramàtica* de l'Institut de Fabra.

- IV) A «El relatiu» era d'obligada lectura, no sense alguna dificultat de cara a pair-ne el contingut, el quadre comparatiu de les construccions de relatiu catalanes amb les castelleses. El quadre s'estructurava en 4 possibilitats corresponents a les relatives adjectives, més 4 possibilitats pròpies de les relatives substantives, més 6 possibilitats més característiques de les relatives explicatives. Però si el quadre era d'allò més dens, encara ho era més el comentari que s'hi dedicava al llarg de 23 pàgines plenes de detalls i farcides de tota mena de referències a autors catalans i espanyols.
- V) De les «Reflexions sobre els pronoms febles» ens quedem amb l'apartat 10.4 sobre inversions i pleonasmes, en què es prenen en consideració diversos casos d'abús del pronom, casos d'estalvi inacceptable i casos assignats a una «zona d'acceptabilitat dubtosa». En les pàg. 44-46 s'hi recollen 22 exemples «espontanis» d'autors molt diversos (Fabra, Ferrater, un alumne, P. Bertrana, Carner, Pla, Foix, Veny, Riquer, etc.), molt ben escollits i significatius, els quals, però, potser «pesaven» massa per a un lector no especialment preparat, sobretot perquè s'hi mantenia amb indecisa insistència la dita zona d'acceptabilitat dubtosa.
- VI) A «Concordança del participi passat» tenia un interès especial l'apartat 15, dedicat a la concordança del participi en temps compostos. S'hi consideraven tres casos: a) *haver* + pp; b) *haver* + pp + inf.; c) *haver* + pp + prep/adj/inf/ger/que. Com reconeixia el mateix autor («Encara que això impliqui repeticions i monotonia...»), es tractava d'un text força feixuc, però rigorós, en què es podia llegir un repàs detallat de tot el que havien dit sobre la qüestió els gramàtics nostrats.
- VII) A «La negació» se'ns ofería el resultat d'una investigació molt considerable sobre l'ús de la negació en català antic. La referència era un corpus de més de 2.500 exemples (provinents, creiem, de la seva tesi doctoral), obtinguts a partir del buidatge de 9 textos/autors, des de finals del segle XII (*Homilies d'Organyà*) fins al XV (*Tirant lo Blanc*). Diguem que es tractava d'una aproximació a la sintaxi històrica que tenia ben pocs precedents (si és que en tenia algun).
- VIII) De «La frase comparativa» destacarem —i fora impossible no fer-ho per als que tenim una memòria especialment reconcentrada— el famós esquema de les diverses estructures de la frase comparativa en català modern, així com els subseqüents comentaris de l'esquema. El primer dels quals feia: «La quàdruple possibilitat d'enllaç del segon membre (*que no pas, que no, que, del que*) és una característica remarcable del català modern».

2. ELS PROBLEMES

Veure problemes on n'hi havia, i exposar-los amb exhaustiva precisió sense preocupar-se gens d'oferir-los «solucions» simplificadores, potser és el tret més característic dels *Estudis*. En general els problemes exposats denotaven un coneixement detallat d'aquells punts de la normativa fabriana que, de maneres diverses, podien desembocar en un cert grau d'indeterminació a l'hora de ser aplicats per qui tenia coneixement de la norma i volia obeir-la. Procurarem de fer-hi esments breus, seleccionant-ne un (o, més ben dit, un conjunt unitari) per a cadascun dels estudis.

- I) De «Canvi i caiguda» ens quedem amb els motivats per la prohibició de prep. [feble] + *que*. Un cop descrit el sistema normatiu, Solà els classificava en: a) casos d'asimetria en paral·lelismes (*¿Saps a què vénen? Que els digueu...*); b) casos de construccions «dures» (*El lleidatà, no treballat per cap mena de reflexió i, per tant, rebec que se l'obligui a pensar...*); c) ambigüitats (*els estudiants avisen la societat que encara no està organitzada*). Diríem que aquest plantejament, potser discutible des d'un punt de vista purament teòric, ha creat escola i ha resultat d'allò més útil en la pràctica convencional de l'escriptura.
- II) Pel que fa a «Substantivació de l'infinitiu» subratllarem el fet que en el seu cas els «problemes» descrits responien a un plantejament comparatiu, de totes les llengües romàniques, i que, doncs, no s'exposaven pas com a propis o exclusius del català. Solà partia de la distinció de tres possibilitats bàsiques: a) infinitiu només amb valor verbal; b) infinitiu esdevingut un mer substantiu; c) infinitiu en un estadi intermedi, conservant el matís d'acció, però alhora fent un ofici propi de substantiu, per desembocar tot seguit en una anàlisi de les dificultats que podien aparèixer en relació amb les tres possibilitats (p. ex., dubtes de genuïnitat o sobre els límits del procés de substantivació, i vacil·lacions relatives a les capacitats de construcció del dit estadi intermedi).
- III) De «L'abstracció i la intensitat» cal remarcar el diagnòstic que, a l'inici de l'apartat 3, «Finalitat d'aquest estudi», es feia del «problema» del *lo* neutre i, doncs, de tot el que s'havia anat proposant per esquivar-ne l'ús. Citarem *in extenso*:

[El problema] ha estat tractat sempre (llevat a Fabra (1911)) a nivell de «parole»: d'exemples, de «solucions», d'antídots contra construccions barbaritzants; amb la qual cosa l'escriptor no té altra sortida que donar un vot de

confiança a la multiplicitat d'exemples i de divisions i subdivisions que li proposa el manual, i familiaritzar-s'hi a poc a poc. (1972: 78-79)

- IV) En relació amb «El relatiu a l'actual català literari» optarem per subratllar la insistència solaniana a magnificar, amb un punt d'exageració que podia estar motivada pel desig d'una claredat expositiva satisfactòria, les «dificultats» del sistema del relatiu. Solà insistia particularment en els «matisos» o continguts semàntics que sovint resultaven ser independents de les estructures sintàctiques originades pels relatius, i relacionava sistemàticament els dits «matisos» amb tot una sèrie de «dificultats». I acabava l'exposició introductòria precisant que, a més d'aquesta autonomia relativa de la interpretació respecte de l'estructura, també podia succeir que els tals «matisos» no estiguessin pas sempre «ben destriats».
- V) A «Reflexions sobre els pronoms febles» es plantejava, entre moltes altres, la interessant qüestió de l'ús i abús de pronoms forts i de possessius en lloc de pronoms febles. Inspirant-se admirablement en Port Royal, Solà arribava a dues conclusions dignes de molta consideració. Citem *in extenso* la primera:

Crec que el problema [d'ús o abús...] afecta, en principi, tant la referència a persones com a no persones, però és cert que en el segon cas el fenomen és molt més ingrat. (1973: 36)

I la segona:

Com ja diu Port Royal, no hem de creure que calgui (o sigui gaire fàcil) evitar sistemàticament l'ús de pronoms forts o de possessius (1973: 37)

- VI) Al «punt central» de l'estudi sobre «La concordança del participi passat» Solà hi arribava després de dedicar 25 pàgines a exposar la qüestió general en relació amb gairebé totes les llengües romàniques (incloent-hi el francès i el català antic). I resulta que el dit punt central, que no era sinó el de la concordança del participi passat dels temps compostos del català actual, donava peu a una presentació *in extenso* «(encara que això impliqui repeticions i monotonia) des dels primers textos de Fabra, perquè el lector es faci cabal complet del problema», que s'estenia al llarg de 12 pàgines més, d'una informació que, cal dir-ho, posava a prova la resistència del lector. Això sí, reconeixem que el «cabal» que se'n podia fer —sempre que s'arribés al final en bones condicions— era sens dubte «complet».

VII) Quant a «La negació», i particularment pel que fa a la qüestió de la «negació doble», és bo de recollir, tot fixant-nos en l'ús que s'hi feia del mot «problemes», en el text dedicat al «propòsit» de l'estudi. Que feia així:

4.1. Exposició dels problemes del català modern, a base de les gramàtiques principals d'ençà de Pompeu Fabra i d'exemples de diferents autors recollits esporàdicament a través de lectures no intencionades. // 4.2. Investigació sistemàtica del català antic, tractant de respondre als problemes del català modern. (1973: 90)

VIII) A «La frase comparativa» tots els «problemes» es concentraven en el punt d'enllaç de la comparativa. Molta atenció es prestava al cas de les comparatives de desigualtat, en relació amb les quals, seguint la recepta estètica de Fabra, es defensava la conveniència (o necessitat?) d'evitar estructures cacofòniques o ambigües. Solà afegia que també es donaven «problemes», segurament menys objecte d'atenció, en relació amb la comparativa d'igualtat: «Aquests volums ens confirmen en la visió que *tant com a home d'Església com com a home de dret teníem del cardenal*» (Vidal i Barraquer).

3. ALLÒ QUE CALDRIA FER

En algun punt del desenvolupament de cadascun dels *Estudis*, Solà se sentia obligat a «posar deures» als lectors filòlegs. I és que, per molt que hi hagués avançat clarificacions i «solucions» a qüestions més o menys insuficientment tractades per la tradició, sempre trobava motius per adoptar una perspectiva programàtica, per remarcar la necessitat d'ampliar i aprofundir les qüestions tractades. Cal dir que sovint la crida o convit a prosseguir la recerca no eren explícits, sinó que es deduïen prou directament de la constatació d'una determinada mancança. Aquí ens limitarem a recollir alguns dels textos en què es plantejaven les tasques «que caldria fer», sense entrar en més detalls. Per fer més àgil l'exposició, ens limitarem a indicar de quin estudi procedia cada text només mitjançant la xifra romana corresponent a l'ordre amb què es disposaven els estudis.

- I) La vacil·lació del gramàtic és explicable mentre no posseïm un estudi sobre el funcionament d'una sèrie de mots que la tradició ens ha deixat en tres calaixos de sastre: «preposició», «conjunció» i «adverbi». (1972: 34)
- II) Els gramàtics moderns pressuposen, doncs, un estudi que no està fet, i creuen que l'ús antic coincideix amb l'ús «preceptiu» actual. (1972: 60)
- III) Una conclusió més sensata seria: vet aquí una zona de la sintaxi que demana un estudi consciencios, potser partint d'un punt de vista diferent del que hem adoptat fins ara (paralelisme amb el castellà, ambigüitats a nivell de sintagma). (1972: 93-94)
- IV) Aquestes dues maneres de «salvar» el problema sovint contribueixen a fer la sintaxi clara [...]; però ara i adés provoquen problemes (sintàctics i prosòdics) de gran importància, que caldria estudiar. (1972: 136-137)
- V) [Sobre la funció CN i els pronoms febles.] La primera cosa que caldria fer seria precisar què és un CN. (1973: 30)
[Sobre l'ordre dels elements i la possibilitat d'alterar-lo.] És urgent, doncs, de fer-ne un estudi en català. (1973: 41)
- VI) En definitiva, és hora que renunciem a divagacions basades en casuística inconnexa i que emprenquem un bon estudi sobre el nucli verbal del català. (1973: 152, n. 39)
- VII) [Sobre l'anomenat «ambient» (negatiu o incert) de la proposició hipotètica.] Amb tot, crec que seria útil un estudi detingut d'aquest camp que anomenem «ambient H», per aclarir alguns punts. (1973: 158, n. 16)
- VIII) La frase comparativa és un punt important de la sintaxi i per això, a hores d'ara, ja se li ha dedicat un bon nombre d'estudis en diverses llengües. Caldria estudiar-la en català. Les notes que segueixen són absolutament provisionals. (1973: 121)

4. CONCLUSIONS, RESUMS, PRELIMINARS

En aquest apartat prendrem en consideració alguns punts dels *Estudis* en què Solà manifestava amb força, en forma de conclusions, de resums, d'indicacions preliminars o de suggeriments, diverses idees fonamentals en què basava la seva activitat. En conjunt poden ser considerades com un compendi concentrat, i no pas organitzat, del seu pensament lingüístic. Com en l'apartat anterior ens referirem als diversos estudis només a través de la xifra romana de la seva ordenació.

- I) Com més va més crec que la missió del professor de llengua és la següent:
— Exposar amb tota claredat el sistema normatiu vigent, amb els seus avantatges i inconvenients. [...]

- Exposar la realitat col·loquial i l'opció literària.
 - Ensenyar la interioritat del sistema amb tota la potència (*competence*) que amaga, per tal que l'escriptor pugui disposar d'una gamma ben àmplia de possibilitats: des de l'estrictament i asèpticament «correcta» fins a les més vives o clares. (1972: 42)
- II) Pompeu Fabra i en general els gramàtics posteriors aconsellen d'anar amb compte substantivant els infinitius, i de fet aquest advertiment ha influït força en la fesomia de la prosa posterior a Fabra. [...] Malgrat la pressió dels gramàtics, però, sembla que la llengua sent una notable necessitat de substantivar. (1972: 70-71)
- III) La realitat actual és que l'home català usa i sent usar constantment la llengua castellana, la qual té el còmode sistema que hem vist. (1972: 94)
- IV) Aquest punt [referit a l'estructura *prep + què/qui; prep + art + qual*] és un dels més imprecisos a nivell normatiu. La tria entre les diverses possibilitats, avui, és més una qüestió de gust i de prosòdia que no pas de correcció sintàctica. (1972: 110)
- V) Sospito que un estudi sobre els pronoms febles no hauria de basar-se, almenys exclusivament, en una suposada correspondència entre funcions sintàctiques i pronoms [...]. Semblaria que el sistema de deíctics, relacionadors i substituïts d'una llengua hauria de satisfer totes les necessitats de referència, relació i substitució que es presentessin, amb qualsevol de les funcions vistes. Doncs no és així. Els límits d'aquest sistema són colpidors. (1973: 20)
- VI) De vegades ens preguntem com ha arribat la nostra gramàtica normativa a tal o tal punt, quins criteris, circumstàncies i documents van conduir a tal formulació escarida de Fabra. De vegades, també, constatem que algun detall s'ha encarrerat un xic [!] a través dels manuals escolars, i cal conèixer-lo directament a les obres d'investigació que posseïm. (1973: 59)
- VII) El català no posseïa ni posseeix un sistema de negació doble. Però tampoc no ha acabat de desenrotllar un sistema clar com, p. ex., el castellà, ni sabem si arribarà a tenir-lo, a causa de la vitalitat que mantenen en català els fenòmens que hem estudiat com a pertanyents a H. (1973: 118)
- VIII) [Les notes de Solà] recullen i amplien un xic la informació, sovint poc explícita [!], que els gramàtics catalans [en nota: Fabra, Moll i Badia] ens donen sobre aquest sector de la sintaxi moderna. (1973: 121)

5. REFERÈNCIES A AUTORS NO CATALANS

Per valorar l'extraordinària bibliografia internacional que feia servir Solà cal tenir especialment present que a començaments dels anys setanta, en aquest

país, no resultava gens fàcil d'estar al dia. I és que un vessant realment notable d'en Solà era el seu art, que mai no va deixar de practicar, de controlar (i posseir!) una bibliografia especialitzada actualitzada d'allò més àmplia. Donarem tot seguit, al màxim de comprimida, una informació sobre una vintena de referències solanianes significatives, tot indicant, en cada cas, per què en feia ús en algun dels *Estudis*.

- I) 1. GROSS, M. (1968): *Grammaire transformationnelle du français*. [Criteris de delimitació de les funcions dels components de la proposició.]
- II) 2. ERNOUT, A. i THOMAS, F. (1964): *Syntaxe latine*. [Substantivació de l'infinitiu en llatí.]
 3. GREVISSE, M. (1964): *Le bon usage*. [Substantivació de l'infinitiu en francès.]
 4. LEPSCHY, G.C. (1966): *La linguistica strutturale*. [Onze exemples de substantivació de l'infinitiu en italià.]
- III) 5. ALARCOS, E. (1970): *Estudios de gramática estructural del español*. [Solà s'inscrivía en contra de la teoria d'Alarcos, segons la qual el *lo* abstractiu no es podia diferenciar sintàcticament del *lo* intensiu.]
- IV) 6. SAPIR, L. (1962): *El lenguaje*. [Sobre els *wh-words* i el sistema de les interrogatives en anglès.]
 7. LEUMANN-HOFMANN-SZANTYR (1964): *Latinische Grammatik*. [Sobre la «coniunctio relativa».]
 8. OUDOT, Abbé I. (1964): *Syntaxe latine*. [Sobre el «relatif de liaison».]
- V) 9. RUWET, N. (1967): *Introduction à la grammaire générative*. [La proposició, com a successió de «places» o funcions.]
 10. TESNIÈRE, L. (1966): *Éléments de syntaxe structurale*. [El verb amb «actants» o «valències» (com els elements químics).]
 11. LAPESA, R. (1968): *Evolución sintáctica y forma lingüística interior en español*. [Caracterització molt sematitzant i poc estructural dels verbs i construccions que ara en diríem «inacusatius».]
 12. LANCELOT, C. i ARNAULD, A. (1666): *Grammaire générale et raisonnée* (facsimil:1968). [Ús i abús dels pronoms forts i possessius en lloc de pronoms febles.]
 13. LYONS, J. (1971): *Introducción en la lingüística teórica* [trad. Cerdà]. [Sobre el que suposen les «alteracions» de l'ordre «normal».]
- VI) 14. BATTAGLIA, S. i PERNICONE, V. (1965): *La grammatica italiana*. [Els auxiliars *essere* i *avere* en italià.]